

N:o 142.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1907, kl. 9 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter timmermannen Karl Karlsten från Skönsmon.

(I. A.)

Uti en den 19 april innevarande år till Riksdagen aflåten proposition (n:o 184) har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till danaarf efter timmermannen Karl Karlsten från Skönsmon måtte efterskänkas till förmån för fjärdingsmannen Augustinus Kristian Viktor Kellgren från Skönsmon, sömmerskan Anna Lovisa Näsholm från Sundsvall och hemmansägaren Jakob Högbergs från Sköns socken hustru sålunda, att en hvar af dem tillerkändes en tredjedel af danaarfvat.

Departementschefen har i detta ärende till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Timmermannen Karl Karlsten från Skönsmon afled den 8 februari 1899 utan att efterlämna kända arfvingar.

Af instrumentet öfver den efter honom den 4 därpåföljde april förrättade bouppteckning inhämtas, att tillgångarna i boet, däribland upptagits hälften af ett från hemmanet Hugsta n:o 1 om 15 $\frac{1}{3}$ mål i Sköns socken afsöndradt skogsskifte med åbyggnader med åsatt värde af 1,000 kronor, uppgått till 1,293 kronor 70 öre, samt att boets skulder belöpt sig till 369 kronor 30 öre, hvadan behållningen utgjort 924 kronor 40 öre.

I en den 7 maj 1906 till Kungl. Maj:t inkommen skrift hafva fjärdingsmannen Augustinus Kristian Viktor Kellgren från Skönsmon, sömmerskan Anna Lovisa Näsholm från Sundsvall och hemmansägaren Jakob Högberg från Sköns socken i underdånighet anhållit, att den kronan tillkommande rätt till danaarf efter ofvanbemälda Karlsten måtte efterskänkas till förmån för sökandena för att mellan dem lika fördelas.

Till stöd för denna ansökning har anförts:

af Kellgren och Anna Lovisa Näsholm, att de varit Karlstens fosterbarn och fått sin uppfostran i hans och hans före honom afidna hustrus hem, äfvensom att Karlsten under Kellgrens och Anna Lovisa Näsholms uppväxt vid flera tillfällen yttrat, att hvad makarna Karlsten komme att lämna efter sig skulle tillfalla Kellgren och Anna Lovisa Näsholm, hvarom emellertid något skriftligt förordnande icke blifvit upprättadt, samt

af Högberg, att, sedan Kellgren och Anna Lovisa Näsholm blifvit vuxna och själfva börjat förtjäna sin utkomst, samt Karlstens hustru afidit, Karlsten blifvit satt under förmynderskap af Högberg, hvars svärfader varit fosterbroder till Karlsten, samt vistats i Högbergs hem och under hans vård till Karlstens död; att Karlsten kort före sitt fränfalle upprättat ett muntligt testamente till Högbergs förmån; samt att Högberg anmodat ett ombud att bevaka berörda muntliga testamente, men att ombudet, som endast föranstaltat om vittnesförhör angående testamentets tillkomst, underlåtit att bevaka detsamma, till följd hvaraf Högbergs på testamentet grundade rätt gått förlorad.

Vid ansökningen finnas fogade följande, af sökandena återopade handlingar:

1:o) tre af vederbörande pastorsämbeten i april 1906 för sökandena utfärdade frejdbetyg, utvisande, att sökandena vore födda: Kellgren den 30 november 1857, Anna Lovisa Näsholm den 5 april 1866 och Högberg den 28 november 1852 samt att sökandena ägde medborgerligt förtroende; varande å det för Högberg utfärdade frejdbetyget af ordföranden i Sköns sockens kommunalstämma, länsmannen Aug. Sjöstedt tecknadit intyg, att Högberg befunde sig i den ekonomiska ställning, att han vore i behof att erhålla del af kvarlåtenskapen efter Karlsten, samt att Högberg inom Sköns kommun städse fört ett ordentligt och hedrande lefverne;

2:o) ett af ordföranden i Skönsmons municipalnämnd, komministern G. A. Nordenfors, ordföranden i Skönsmons municipalstämma, direktören E. A. Enhörning och S. H. Kvarnzelius den 10 april 1906 utfärdadt intyg, af innehåll att Kellgren, som varit bosatt i Skönsmon från sin barndomstid, då han upptagits såsom fosterbarn hos makarna Karlsten,

vore känd för en synnerligen hedrande vandel och åtnjöte allmän aktning; samt att Kellgren, som i sitt den 15 oktober 1891 ingångna äktenskap med Barbara Laurina Wallin hade ett barn, dottern Maria, född den 27 juni 1896, visserligen genom sparsamhet och stor arbetsflit lyckats förvärfva sig nödtorftig bärkning, men dock befunne sig i den ekonomiska ställning, att familjens utkomst vore helt beroende på varaktigheten af hans arbetsförmåga;

3:o) ett af ofvanbemälda Nordenfors och Kvarnzelius äfvensom J. Hellgren den 14 april 1906 afgifvet intyg, utvisande, att Anna Lovisa Näsholm, hvilken varit fosterdotter hos makarna Karlsten, vore känd för en hedrande vandel och god arbetsflit, samt att hon, som för sin utkomst vore helt beroende af sitt arbete såsom sömmerska, befunne sig i torftiga ekonomiska omständigheter;

4:o) en den 10 april 1906 dagtecknad handling, däri kyrkoherden i Sköns församling tillstyrkt, att danaarvet i fråga måtte tillfalla ofvanbemälda Kellgren och Anna Lovisa Näsholm, å hvilken handling af länsmannen Sjöstedt tecknats intyg, hvarigenom vitsordats riktigheten af förenämnda uppgifter angående Kellgrens och Anna Lovisa Näsholms vandel och ekonomiska ställning;

5:o) utdrag af förmynderskapsprotokollet, hållet vid lagtima hösttinget med Sköns tingslags häradsrätt den 7 januari 1899, däraf inhämtas, att häradsrätten, jämte det häradsrätten förklarar Karlsten omyndig, till förmyndare för honom förordnat Högberg.

Därjämte har Högberg till styrkande af sin i ansökningen lämnade uppgift, att Karlsten skulle i lifstiden hafva upprättat ett muntligt testamente företett utdrag af domboken, hållen vid lagtima sommaringet med nämnda häradsrätt den 23 och den 24 maj 1899, däraf inhämtas, att vid förhör, som för dödsfalls skull ägt rum till bestyrkande af omförmälda testamente, de återopade vittnena berättat bland annat:

1:o) Arbetaren Erik Åhman i Skönsmon: vittnet hade en dag omkring jultiden 1898 af Karlsten ombedts att skriva till Högberg och tillsäga denne, att, om han ville taga vård om Karlsten till döddagar, så skulle Högberg få allt hvad Karlsten ägde. Såsom skäl härför hade Karlsten uppgifvit, att Karlsten och Högbergs svärfader blifvit uppfostrade på samma gård, samt att Karlsten af denne fått ett skogsskifte, som borde återgå till det hemman, hvarifrån det afsöndrats och hvilket nu innehades af Högberg. Vid samma tillfälle hade vittnet frågat, om ej Karlstens fosterson, ofvanbemälda Kellgren, skulle erhålla något, men hade Karlsten därtill svarat nekande. Karlsten hade vid ifråga-

varande tillfälle varit vid fullt sund sinnesbeskaffenhet och, såvidt vittnet kunnat finna, icke utsatt för någon påtryckning. Ett bref af det innehåll, vittnet nyss omtalat, hade vid ett senare tillfälle på Karlstens begäran i vittnets närvaro blifvit skrifvet af en son till vittnet, hvarefter Högberg, åtföljd af sin hustru, kommit hem till Karlsten.

2:o) Karl Leonard Aman i Skönsmon: nyårsaftonen 1898 hade Karlsten kommit till vittnet i vittnets hemvist och bedt vittnet skrifva till Högberg med begäran, att Högberg skulle komma och hämta Karlsten till Högbergs, på det att Karlsten där skulle kunna få nödig skötsel, samt med löfte tillika, att, därest berörda anhållan villfores, Högberg skulle få allt hvad Karlsten lämnade efter sig. Vid omvittnade tillfället hade Karlsten, som, efter hvad vittnet hade sig bekant, sedermera afhämtats af Högberg, visserligen varit skral men vid sundt och fullt förstånd och icke utsatt för något som helst tvång.

3:o) Handlanden Gustaf Axel Smedberg: någon dag i Maj 1898 hade vittnet hemma i vittnets handelsbod haft besök af Karlsten. Vittnet, som genom Karlsten hört, att Karlstens hustru testamenterat sin andel i makarnas bo till Kellgren, hade då frågat Karlsten, hvem som skulle erhålla dennes andel i boet efter Karlstens frånfälle. Därtill hade vittnet erhållit till svar, att hvad Karlsten lämnade efter sig skulle tillfalla ägaren af det hemman, där Karlsten uppfostrats. Vittnet hade sedermera hört, att Karlsten med berörda yttrande åsyftat Högberg.

4:o) Arbetaren Erik Leonard Dufvenmark å Johannesdal: i januari månad 1899 hade vittnet af Högberg blifvit ombedd att infinna sig hemma hos denne för att åhöra en förklaring, som Karlsten skulle afgifva angående Karlstens förmögenhet efter Karlstens död. Då vittnet efterkommit denna tillsägelse, hade vittnet vid sitt inträde i det rum, där Karlsten och makarna Högberg uppehållit sig, funnit Karlsten liggande i en säng; och hade Karlsten då förklarat, att Högbergs svärfader varit den, åt hvilken Karlsten tänkt öfverlämna hvad han ägde, men att nu skulle i stället Karlstens egendom, både löst och fast, tillfalla Högbergs hustru. Vid afgifvandet af denna förklaring hade Karlsten, som därvid tillika pekat på hustru Högberg, förefallit vittnet, som icke känt Karlsten, förr än Karlsten kommit till Högbergs, vara vid fullt och sundt förstånd samt icke utsatt för något tvång utan fullt frivilligt afgifvit sin förklaring. Jämväl vittnets hustru hade, enligt begäran, öfvervarit Karlstens nu omvittnade förklaring.

5) Hustru Ingrid Johanna Dufvenmark: vittnet jämte vittnets ofvambemålde man hade någon dag under januari månad 1899 af Högberg inkallats i ett af makarna Högbergs rum, där Karlsten befunnits liggande

i en säng. Vid vittnets inträde i rummet hade där innevarit, förutom Karlsten, makarna Högberg, och hade Karlsten då satt sig upp i sängen och yttrat, att han haft för afsikt att till Högbergs svärfader vid sitt frånfalle lämna allt hvad han ägde, men att nu skulle Högbergs hustru få det i stället, därvid Karlsten med handen utmärkt hustru Högberg. Karlsten, som under vittnets innevaro flera gånger upprepat förordnandet, hade förefallit vittnet vara i besittning af sitt fulla och sunda förstånd samt icke, såvidt vittnet kunnat iakttaga, utsatt för något tvång. Vittnet vore icke närmare bekant med Karlsten, men hade några gånger förut sett honom.

Öfver ifrågavarande ansökning har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län afgifvit infor dradt underdånigt utlåtande, därvid Kungl. Maj:ts befallningshafvande, enär behållningen i boet efter Karlsten, ehuru ringa, skulle vara en välbehöflig hjälp åt sökandena, som stått den af lidne nära, samt kvarlätenskapen endast genom underlåtenheten att bevaka upprättadt testamente blifvit danaarf, hemställt, att kronan måtte afstå rätten till danaarfvat samt att detta måtte få mellan sökandena lika fördelas.

Kammaradvokatfiskalsämbetet, som på grund af nådig remiss jämväl yttrat sig i ärendet och därvid meddelat, att ämbetet först genom mottagandet af samma remiss erhållit kännedom om danaarfvat och att ämbetet icke vidtagit åtgärder för detsammans indrivande, har vidare upplyst, att i 1905 års taxeringslängder för Sköns socken »Karlstens stärbhusdelägare» vore upptagna såsom skattskyldiga för en i Högsta by belägen tomt n:r 65, hvilken vore åsatt ett taxeringsvärde af 3,000 kronor, äfvensom att Kellgren i samma längder upptagits såsom ägare af en i nämnda by belägen, till 2,500 kronor taxerad tomt n:r 65 A och taxerad för en till 550 kronor uppskattad inkomst af rörelse eller yrke samt Högberg såsom ägare af till 5,000 kronor taxerade sju mål i samma by och taxerad för en till 800 kronor uppskattad inkomst af rörelse eller yrke.

Med anledning af den i den underdåniga ansökningen förekommande uppgiften, att det skulle berott på försummelse af ett Högbergs ombud, att det föregifna, af Karlsten upprättade muntliga testamentet icke kommit att bevakas, ansåge sig ämbetet böra framhålla, hurusom, då Karlsten affidit den 8 februari 1899, bevakningen af samma testamente icke jämlikt 1 § 18 kapitlet ärfdebalken behöft äga rum å 1899 års i maj månad infallande lagtima sommarting med Sköns tingslag, då testamentsvittnena blefvo afhörda, utan hade därmed kunnat anstå till det näst därefter infallande lagtima tinget med tingslaget. Vid sådant

förhållande och då det väl kunde antagas, att Högberg dessförinnan bekommit protokollen öfver testamentsvittnesförhören och erhållit kännedom om, att bevakning af testamentet samtidigt ej ägt rum, syntes försummelsen att bevaka testamentet ligga Högberg själf till last. Af de vittnesberättelser, som afgifvits angående tillkomsten af det föregifna testamentet, syntes allenast makarna Dufvenmarks vara af någon betydelse i angifna hänseendet. Därvid vore emellertid att märka, att nämnda vittnen, såsom af deras berättelser framginge, icke varit personligen bekanta med Karlsten, vid hvilket förhållande de för öfrigt synnerligen sväfvande uppgifter, samma vittnen lämnat angående Karlstens sinnesförfattning vid omvittnade tillfället, icke kunde anses innefatta bevis om, att testamentet voro gjordt med sundt och fullt förstånd och af fri vilja.

Enligt ämbetets förmenande uppfyllde det föregifna testamentet icke betingelserna för ett i laga ordning tillkommet testamente; och framginge det ej heller, enligt ämbetets åsikt, af de berättelser, makarna Dufvenmark och öfriga vittnen afgifvit, att det varit Karlstens afsikt, att Högbergs hustru skulle bestå kvarlåtenskapen efter Karlsten. Af vittnet Smedbergs berättelse framginge — yttrar ämbetet vidare — att Karlstens den 2 mars 1898 afidna hustru testamenterat sin andel i makarnas bo till Kellgren, hvarjämte enligt vittnet Erik Åmans berättelse Karlsten uttryckligen förklarar, att Kellgren ej skulle bestå något af Karlstens kvarlåtenskap. Den af Kellgren och Anna Maria Näsholm till stöd för den underdåniga ansökningen åberopade omständigheten, att de fått sin uppfostran och vistats i Karlstens hem, utgjorde, enligt hvad ämbetet kunde finna, icke något som helst skäl för att de, förutom hvad de under Karlstens lifstid sålunda åtnjutit, jämväl skulle komma i åtnjutande af hans kvarlåtenskap.

Såsom synnerligen anmärkningsvärdt ville ämbetet påpeka den långa tid, som förflutit efter Karlstens död, intill dess Högberg, hvilken, enligt hvad af handlingarna syntes framgå, fortfarande syntes omhändehafva Karlstens bo, ansett sig böra göra underdånig framställning i nu förevarande syfte, i sammanhang hvarmed ämbetet ansåge sig böra meddela, att ämbetet den 6 mars 1906 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län aflåtit skrifvelse med begäran, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande måtte föranstalta om undersökning, huruvida inom länet möjligen förvaltades kvarlåtenskap, som rätteligen utgjorde danaarf, men om hvars tillvaro kungörelse i allmänna tidningarna ej ägt rum och ämbetet fördenskull kunde antagas sakna kännedom.

Från Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade visserligen ännu icke till ämbetet inberättats resultatet af den sålunda begärda undersökningen, men ställde ämbetet för sin del utom allt tvifvel, att erhållen kunskap om den ifrågasatta undersökningen föranledt Högberg att göra ifrågasvarande underdåniga framställning.

Med hänsyn till hvad advokatfiskalsämbetet sålunda anfört, har ämbetet hemställt, att den gjorda ansökningen måtte lämnas utan nådigt afseende.

För den händelse emellertid ansökningen skulle vinna bifall, förbehölle sig advokatfiskalsämbetet medgifven aktoratsprovision å ej mindre taxeringsvärdet å den i danaarfvet ingående fastigheten än äfven öfriga delen af arfvet.

För min del anser jag sådana omständigheter föreligga, att kronan skäligen bör frånträda sin rätt till ifrågasvarande danaarf. Af de afgifna vittnesmålen vill det synas, som skulle Karlstens yttersta vilja hafva varit, att kvarlåtenskapen efter honom skulle tillfalla hustru Högberg ensam. Sökandena hafva emellertid nu anhållit, att danaarfvet måtte dem emellan lika fördelas. Vid sådant förhållande och med afseende jämväl å hvad i ofvanberörda intyg vitsordats angående Kellgrens och Anna Lovisa Näsholms förhållande till makarna Karlsten synes ett efterskänkande af kronans rätt till danaarfvet böra komma icke blott hustru Högberg utan äfven Kellgren och Anna Lovisa Näsholm till godo.

Hvad angår kammaradvokatfiskalsämbetets anspråk på aktoratsprovision, synes det mig icke vara ådagalagdt, att kännedom om ifrågasvarande danaarf vunnits genom någon advokatfiskalsämbetets åtgärd; och torde därför dylik provision icke i förevarande fall böra tillkomma ämbetet.»

Statsutskottet, som erhållit detta ärende för förberedande behandling till sig öfverlämnadt, hemställer,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågasvarande framställning.

Stockholm den 14 maj 1907.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
